

Ігрове розвивальне середовище в сучасних закладах освіти має надзвичайно важливе значення для розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Його вплив є багатограним і охоплює важливі ключові аспекти становлення комунікативної компетентності дитини.

Отже, для дошкільників гра є основною формою діяльності, яка викликає природний інтерес та бажання діяти. Саме в ігровій діяльності виникає нагальна потреба у спілкуванні з однолітками та дорослими. У сучасному закладі освіти ігрове розвивальне середовище є не просто місцем для розваг, а потужним інструментом для інтегрованого розвитку дитини, де мовленнєвий розвиток є одним із ключових аспектів. Створення якісного, різноманітного та стимулюючого ігрового середовища, а також уміле педагогічне керівництво ігровою діяльністю є важливими чинниками успішного розвитку мовлення дітей.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів ВНЗ. Київ : Слово, 2006. 304 с.
2. Бондаренко А. Зв'язне мовлення засобами наочного моделювання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 6. С. 25–33.
3. Логвинчук С. Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників: методичний посібник Харків : Основа, 2013. 191 с.
4. Логвинчук С. Мовленнєва компетенція – засобами гри: ефективний досвід *Дошкільне виховання*. 2016. № 2. С. 11–15.
5. Омеляненко А. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми: монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 196 с.

НАРОДНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сніжана Скугорова, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Ірина Форманюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

EXCURSION AS A MEANS OF SPEECH DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Snizhana Skuhorova, *master's student*

Iryna Formaniuk, *master's student*

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розкрито особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі проведення народних ігор на свіжому повітрі. Зроблено дефінітивний аналіз понять «мовлення», «гра». У статті описано народні ігри, які сприятимуть мовленнєвому розвитку дошкільників.

Ключові слова: мовлення, розвиток мовлення, гра, народна гра, діти дошкільного віку.

Abstract. The article reveals the features of speech development of children of senior preschool age in the process of conducting folk games in the fresh air. A definitive analysis of the concepts of «speech», «game» is made. The article describes folk games that will contribute to the speech development of preschoolers.

Key words: speech, speech development, game, folk game, preschool children.

Мовлення є основним засобом спілкування, пізнання світу та вираження власних думок. Саме в старшому дошкільному віці спостерігається інтенсивний розвиток мовленнєвих навичок, що має велике значення для подальшого навчання та соціалізації

дитини. Старший дошкільний вік характеризується суттєвим розширенням словникового запасу, удосконаленням граматичної будови мовлення, розвитком зв'язного мовлення та комунікативних навичок.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією з ключових проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її важливість обумовлена пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти в Україні на XXI столітті, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та Базовим компонентом дошкільної освіти. Ці документи орієнтовані на оновлення дошкільної освіти, зокрема на модернізацію змісту, удосконалення підходів, методів і технологій навчання дітей української мови, а також на формування культури мовлення й розвитку мовленнєвої комунікації.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку є предметом теоретичних і практичних досліджень таких відомих науковців, як А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, Г. Калмиков, К. Колеснік, Н. Комарівська, А. Король, І. Лапшина, Т. Піроженко та ін. Значний внесок у розвиток теорії гри, як засобу всебічного виховання розвитку дітей унесли Н. Бібік, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Любчак, Т. Поніманська [2; 4; 6; 7] та ін.

Актуальність питання розвитку мовлення дітей відображена в Базовому компоненті дошкільної освіти в межах освітнього напрямку «Мовлення дитини». Розвиток мовлення означає роботу над усіма його складовими: фонетичною, лексичною, граматичною, діалогічною та монологічною, а також над формуванням комунікативних навичок та умінь [1]. Цей документ передбачає засвоєння дошкільниками різних способів комунікації та наголошує на важливості створення педагогічних умов для розвитку мовлення через різноманітні види діяльності, характерні для цього вікового періоду.

Дослідниця Н. Трофайла зазначає, що розвиток мовлення сприяє реалізації таких умов: 1) постійна комунікація з дошкільником, що створює довіру до педагога та бажання взаємодіяти з ним; 2) задоволення потреби дитини в спілкуванні з іншими дітьми різного віку; 3) надання дітям достатньої кількості освітнього матеріалу, іграшок, книг, карток тощо.

Спілкування орієнтоване на задоволення важливої духовної потреби людини – потреби у взаємодії, прагненні пізнати себе та інших, що виявляється через мовленнєві оцінки, судження та висловлювання [2]. Спілкування має мотиви, зміст, засоби та результат, а предметом спілкування є інша дитина, яка одночасно виступає й суб'єктом спілкування. Упродовж дошкільного періоду мовлення виступає провідним засобом комунікації, перебуваючи в системі складних взаємозв'язків з іншими видами діяльності, що зумовлює їхнє формування та подальший розвиток [2].

Гра посідає важливе місце серед засобів розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Вона є однією з провідних форм дитячої діяльності, що використовується дорослими з метою соціалізації, формування навичок спілкування та налагодження взаємодії з предметним світом. У процесі гри відбувається активний розвиток особистості дитини, становлення психічних функцій, які в подальшому визначатимуть успішність навчальної, професійної діяльності та ефективність міжособистісної комунікації.

Вплив педагога на вибір ігрової діяльності дітей проявляється у підтримці їхньої зацікавленості, стимулюванні ігрової ініціативи та заохоченні до усвідомленого осмислення змісту й тематики гри. Гра займає важливе місце в системі розвитку мовлення дошкільників. Завдяки грі освітній процес відбувається природно, дитина без зусиль запам'ятовує нові слова, описує предмети та свої дії, що позитивно впливає на покращення її мовлення.

Гра створює комфортне середовище для мовленнєвого розвитку, оскільки вона спонукає дітей до активного спілкування, використання нових мовних конструкцій. У грі діти навчаються правильно будувати фрази, використовувати граматичні правила та розвивати логічне мислення, що сприяє формуванню чіткої та виразної мовленнєвої навички. Крім того, через гру діти не тільки засвоюють нові слова, а й розвивають творчі здібності, уяву та емоційний інтелект, що є компонентами повноцінного мовленнєвого розвитку.

У дитячих іграх чітко проявляється взаємозв'язок національної культури його народу та мови, а також взаємозв'язок пізнання, спілкування та діяльності дитини, що є основою

мовленнєво-ігрової діяльності. Ігрова, мовленнєва діяльності та спілкування тісно взаємопов'язані між собою, їх комплексне використання дозволяє досягти високого рівня мовленнєвих досягнень [5].

Народна гра є невід'ємною частиною національної культури та засобом передачі мовних традицій. Вона сприяє засвоєнню української мови через природну ігрову діяльність, розвиває здатність до діалогічного та монологічного мовлення, удосконалює звукову культуру мовлення.

Головною особливістю народних ігор є їхній мовний супровід: римовані примовки, лічилки, загадки, заклички, які не лише урізноманітнюють мовленнєвий досвід дитини, а й сприяють його збагаченню. Дошкільники засвоюють мелодику, інтонаційну виразність, темп і ритм мовлення, що позитивно впливає на їхню фонетичну культуру.

З дітьми молодшого дошкільного віку доцільно проводити наступні народні ігри: «Квочка», «Яструб і курчата», «Віночок», «Сірий кіт», «Кіт і миша», «Пов'яжи хустину», «Жили у бабусі», «Гуси», «Була в лісі», «Дідусь Макар», «Бабуся», «У сірого вовка», «Гуси, гуси додому», «Вовк і кози», «Сірий вовк».

З дітьми середнього дошкільного віку доцільно проводити наступні народні ігри: «Дрібушечки», «Хитрий пес», «Панас», «Рибка», «У латки», «У залізного ключа», «Лисиця і заєць», «Бездомна лисиця», «У зайчика», «Вовк і лисичка».

З дітьми старшого дошкільного віку доцільно проводити наступні народні ігри: «Птахи», «Кози», «Котики», «Піжмурки», «Бобер», «Рак-неборак», «А ми просо сіяли», «Женчикок-бренчикок», «Бери коня», «Редька», «У гороховій скрині», «У дзвона», «У воріт», «Пень», «Мишка», «Чаклун», «Ріпка», «Чабан», «Відьма», «Бочечка», «Пасти свинку», «Король», «Кіт Опанас».

Наведемо приклад народної гри «Мишка», яку можна використовувати під час організації ігор на свіжому повітрі з дітьми старшого дошкільного віку з метою активізації їх мовленнєвої діяльності..

Мета: учити дітей використовувати прийом перебіжок на коротку дистанцію. Розвивати мовлення, силу, координацію рухів, кмітливість, спритність, швидкість реакції. Виховувати інтерес до традиційних народних ігор, почуття гумору, доброзичливість.

Хід гри: діти вибирають поводиря або «кота», полічивши:

*У зеленому садку,
Сидить котик у холодку.
Лапкою чеше вус,
Язичком лиже пуз.
Хвостиком круть-верть,
Сіру мишку хан!*

«Мишки» стають у ряд. За чотири кроки одна від одної. «Кіт» підходить до першої та каже:

- *Мишко, продай місце.*
- *Не продам.*

Після цього «кіт» підходить до наступної дитини й повторює запитання. Почувши у відповідь фразу «Обернись спиною», він відходить на два кроки назад і повертається спиною до «мишок». У цей момент діти, які виконують ролі «мишок» і знаходяться поруч, швидко змінюються місцями. Завдання «кота» – якомога швидше зайняти вільне місце. Той учасник, якому не вдалося цього зробити, переходить у роль «кота».

Народна гра «Редька».

Мета: розвивати окомір, силу, координацію рухів, образне мовлення, фантазію, творчу уяву. Збагачувати словник дітей. Виховувати інтерес до традиційних народних ігор, почуття гумору, естетичні смаки.

Хід гри: спершу треба визначити, кому бути «сусідкою» або «сусідом». Гру розпочинаємо з лічилки:

Раз, два, три, чотири,

*А нас грамоти учили –
І читати, і писати,
І по двоє в ряд ставати.
Раз, два, три,
Геть іди!*

Дитина, на яку припадає останнє слово, виходить з кола. Решта учасників об'єднуються в пари, орієнтуючись на принцип взаємного вибору. Пари розміщуються одна напроти одної – сідають навпочіпки або, за можливості, стають на коліна. Усі пари шикуються рядами, на невеликій відстані одна від одної, імітуючи порядок, у якому росте редька на грядці. Після цього «сусідка» підходить до першої пари та ініціює діалог.

- *Бабо, дай редьки!*
- *Скопай грядку, то й знатимеш, звідки редька береться.*

«Сусідка» обходить учасників, які зображують «редьку», демонструючи рухи, що імітують процес перекопування грядки. Після цього вона переходить до наступної пари, продовжуючи мовленнєву взаємодію:

- *Бабо, дай редьки!*
- *Посади собі!*

Знову потрібно обійти «редьку» і продемонструвати, як її висаджують. З цим запитанням «сусідка» підходить до інших пар, а вони відповідають їй:

- *Полий собі.*
- *Посапай собі.*
- *Прополи собі.*

«Сусідка» показує, як це робиться, аж поки почує:

- *Вирви собі!*

Та пара, яка це проголошує, міцно тримається за руки, а «сусідка» хапає когось одного попідруки й намагається відтягнути від того, з ким він зчеплений руками. Якщо їй не вдається відірвати, вона продовжує йти зі своїм запитанням. А якщо все ж відірве, вона сідає на це місце, а її замінює той, хто не зміг встояти. Гра триває далі.

Під час народних ігор діти використовують різні засоби виразності, зокрема жести, міміку, рухи, пантоміміку, тембр та силу голосу. Дошкільники в грі мають можливість застосовувати свої наявні знання й здобувати нові, усвідомлюючи себе активними учасниками.

Отже, народні ігри є важливим засобом розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Вони сприяють збагаченню словникового запасу, удосконаленню звукової культури мовлення, формуванню комунікативних навичок та розвитку зв'язного мовлення. Використання народних ігор у практиці дошкільної освіти забезпечує гармонійний розвиток мовленнєвої компетентності дитини та підготовку її до подальшого навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
3. Гавриш Н. В. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3-8.
4. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.
5. Любчак Л.В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 115 с.

6. Kolesnik K.A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team. *Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018.* Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018, p. 229-231.
7. Король А.В. Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами: дис. ... доктора філософії. Київ, 2023. 304 с.

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНОЇ ЦІННОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

Олександра Слюсар, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Наталя Пахальчук, кандидат педагогічних наук, доцент Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

THE ROLE OF PHYSICAL CULTURE IN THE FORMATION OF MORAL VALUES OF PRESCHOOL CHILDREN

Oleksandra Slyusar, master's student

Natalia Pakhalchuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. В статті подано аналіз поняття фізичної культури як засобу формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку. Розглянуто взаємозв'язок між фізичною активністю та розвитком моральних якостей, таких як відповідальність, дисциплінованість, чесність, взаємоповага та співпраця. Автор статті зазначає, що систематичне залучення дошкільників до фізичних вправ, рухливих ігор та спортивних занять сприяє не лише зміцненню здоров'я, а й вихованню моральної свідомості. Особлива увага приділена ролі педагога у створенні сприятливого середовища для гармонійного розвитку особистості дитини через фізичну культуру.

Ключові слова: мораль, фізичний підхід, вихованням шляхом фізичної культури

Abstract. The article presents an analysis of the concept of physical culture as a means of forming moral values in preschool children. The relationship between physical activity and the development of moral qualities, such as responsibility, discipline, honesty, mutual respect and cooperation, is considered. The author of the article notes that the systematic involvement of preschoolers in physical exercises, outdoor games and sports contributes not only to improving health, but also to the upbringing of moral consciousness. Special attention is paid to the role of the teacher in creating a favorable environment for the harmonious development of the child's personality through physical culture.

Key words: morality, physical approach, upbringing through physical culture

Формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти. Особливе місце у цьому процесі займає фізична культура, яка не лише забезпечує гармонійний фізичний розвиток дитини, а й сприяє вихованню відповідальності, чесності, дисциплінованості, взаємоповаги та колективізму [2, с. 24]. Рухова активність є природною потребою дошкільників, тому саме через ігрові форми фізичного виховання можна ефективно формувати у дітей моральні цінності, які в подальшому визначатимуть їхню соціальну поведінку [5, с. 67].

Фізична культура створює умови для розвитку соціальних навичок, адже в процесі виконання вправ, спортивних ігор та естафет діти вчаться співпрацювати, підтримувати однолітків, дотримуватися правил і справедливо оцінювати власні та чужі досягнення [7, с.